

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ВИПУСКНИКА ВНЗ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Фінкільштейн О. В., *аспірант СумДУ*

Професійна готовність студента – особистісна якість, яка проявляється в позитивній самооцінці себе як суб'єкта майбутньої професійної діяльності та прагненні займатися нею після закінчення ВНЗ. Вона допомагає молодому фахівцю успішно реалізовувати професійні функції, правильно використовувати набуті знання і досвід, зберігати самоконтроль і долати непередбачені перешкоди. Професійна готовність – вирішальна умова швидкої адаптації випускника до умов праці, подальшого його професійного вдосконалення і підвищення кваліфікації. [1, с.134].

Протягом підготовки у ВНЗ перед студентом постають різні завдання на кожному курсі, що пов'язано з особливостями побудови навчального процесу, тобто для I і II курсів характерний розвиток особистісної, комунікативної сторони діяльності; на III курсі, який вважається переломним для студентів, оскільки навчальний процес ускладнюється, актуалізується предметно-практична діяльність, що отримує подальший розвиток на IV і максимально реалізується на V курсі.

В цей же час відбувається процес формування психологічної готовності фахівця до професійної роботи. Її розвиток починається з поверхневих знань про професію, продовжується набуттям необхідних знань, навичок, вмінь, здібностей та здатністю їх реалізувати в конкретних умовах професійної діяльності, закріплення професійних мотивів, позитивного відношення до обраної спеціальності, підвищення вимог до себе, самокритичність. Проходячи декілька рівнів, психологічна готовність стає стійкою якістю особистості, що виражається зміною ступеня виразності, сформованості її основних компонентів, і, перш за все, такий загальний показник, як можливість успішно виконувати реальні професійні завдання. Психологічна готовність обумовлюються мотивами і індивідуальними особливостями особистості.

Аналіз досвіду роботи молодих спеціалістів показує, що якість підготовки випускників все ще не відповідає сучасним вимогам. Наприклад, У 2012 році на обліку в державній службі зайнятості Сумської області перебувало 26051 незайнятих громадян у віці до 35 років (або 45,9% загальної чисельності осіб, які перебували на обліку), у тому числі 1062 випускника вищих навчальних закладів, 982

випускники професійно-технічних закладів освіти. Більше половини згодом пройшли перенавчання через невідповідність професійної діяльності очікуванням та підготовці у ВНЗ. Значна частина мала перше місце роботи за фахом, але не змогла пройти процес адаптації. На останній категорії зупинимося детальніше, адже поняття «професійної готовності» досить часто визначається швидкістю процесу адаптації.

Професійна адаптація – процес пристосування людини до професійної діяльності, її умов; досягнення певних професійних успіхів й відповідності між професійними намірами, інтересами, якостями особистості і вимогами діяльності [1, с.135].

Професійну адаптацію прийнято вимірювати хронологічним показником, йдеться про проміжок часу, який потрібен молодому спеціалісту після закінчення вузу для того, щоб досягти еталонної продуктивності праці та якості роботи на посаді, що відповідає профілю його підготовки. Рівень психологічної готовності також визначається оцінкою молодого спеціаліста своєї професійної самостійності або несамостійності. Оптимальним терміном вважається півроку. Відповідно менший термін професійної адаптації випускників свідчить про високий рівень їх психологічної готовності до праці після закінчення вузу, більший – низький.

Крім цього, на швидкість процесу адаптації впливає, передусім, рівень володіння повною закінченою професійною здатністю й професійною надійністю, що формується у ВНЗ та організація та умови праці на першому робочому місці, оскільки багато молодих спеціалістів починають своє трудове життя у досить обмежених обставинах (з низькою зарплатнею, без власного житла і т.д.). Якщо оплата праці створює молодим людям перспективу вирішення їх матеріальних проблем, то вони працюють відповідно своїх здібностей. В іншому випадку понижується зацікавленість молодих людей до праці на даному робочому місці. Термін адаптації молодого фахівця скорочується, якщо в колектив, який він приходить панує дух наставництва та підтримки з боку досвідчених колег, а не конкуренція.

Проте дослідження адаптації до умов колективної діяльності демонструє, що випускникам потрібен різний час, щоб відчути себе в колективі впевнено, зрозуміти і прийняти систему особистих взаємовідношень, що склалися в колективі.

Ефективність професійної діяльності забезпечується не тільки набуттям спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних для виконуваної роботи, але і цілим рядом особистих якостей. Якщо молодий спеціаліст не володіє професійно необхідними якостями або вони в нього недостатньо розвинуті, процес його соціально-психологічної і професійної адаптації проходить дуже складно: людина або змінює отриману у вузі спеціальність, або шляхом перенавантаження «пристосовується» до професійної діяльності. Тому процес соціально-психологічної готовності повинен розпочинатися в школі, продовжуватися в ВНЗ та завершатися на робочому місці після успішної та відносно швидкої адаптації.

Розглянемо психологічне обґрунтування і особливості роботи фахівця на кожному з вище описаних етапів.

Етап 1. Робота зі школярами (майбутніми абітурієнтами). Вибір професії молодою людиною є єдиноразовим рішенням. Дане рішення є базовим для соціально-психологічних процесів пов'язаних з професією у майбутньому, а саме задоволеності професією на різних етапах життєвого і професійного самовизначення, тому важливо сформулювати правильний «образ професії» та донести до школяра. Важливими компонентами «образу професії» для школярів являються складність, змістовність роботи і авторитет представників даної професії серед людей. Тому на першому етапі важливо розкривати значимість професії. Доречно організувати в школі гуртки і спецпрактикуми, проводити дні відкритих дверей, зустрічі з найкращими педагогами-випускниками вузу з дітьми, які хочуть розвинути в собі певні здібності.

Етап 2. Робота з абітурієнтами. При організації роботи з абітурієнтом важливо враховувати, що для нього престиж професії, суспільна думка надзвичайно важливі, незалежно від розуміння і визнання її необхідності і її складності. На відміну від попереднього етапу тут важливі такі цінності, як відповідність особистісних якостей і здібностей вимогам майбутньої роботи.

Етап 3. Робота зі студентами. На даному етапі важливо керувати процес професійного становлення з врахуванням життєвого та загальноісторичного досвіду, інтересів кожного студента, прогнозуючи можливі труднощі, помилки, шляхи їх вирішення. Моделювати можливі практичні ситуації та аналізувати методи їх розв'язання. Освоєння професії, формування соціально-психологічної готовності до співпраці повинно починатися буквально з перших

занять у вузі. Студент повинен мати в своєму розпорядженні багато соціально-психологічні і професійні знання, навички, уміння, якості, а будучи на виробництві, творчо, без особливих перешкод реалізувати свої можливості.

Етап 4. Робота з випускниками ВНЗ. На цьому етапі надзвичайно важливо націлювати на складання особливих індивідуальних програм самовдосконалення в період вибору організації, в якій випускник вузу має намір працювати.

Етап 5. Робота з молодим спеціалістом. В період адаптації молодого спеціаліста велика роль належить колегам, перш за все, досвідченим фахівцям, керівникам колективу, тобто всім, хто щоденно знаходиться поряд з ним. Але цим не вичерпується весь спектр роботи, важлива, щоб він не втрачав зв'язку з вузом, намагався самостійно виявити свої труднощі і шляхи їх подолання, знаходити «точки росту», складати програму особистісного і професійного самовдосконалення.

Підсумовуючи вищевикладене, відзначимо, що психологічна орієнтація майбутнього фахівця на професійну діяльність являє собою неперервний процес супроводження людини з моменту виникнення потреби, наприклад, «бути програмістом» до моменту становлення програміста-професіонала. Успіх проходження даного шляху старшокласник-студент-молодий фахівець можливий під відповідним керівництвом викладачів вузу, психологів, педагогів та досвідчених колег на різних етапах цього становлення.

Список використаної літератури:

1. Психологічний словник / Під ред. В.І. Войтко. – К.: Вища школа, 1982. – 212 с.

Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів, м. Суми, 21-22 квітня 2014 р. / Відп. за вип. О.М. Сушкова. — Суми : СумДУ, 2014. — С. 309-313.